

A szociális kompetenciák fejlesztésére épülő
alternatív, alapfokú kerettanterv
általános iskolai intézmények számára

alkotó szerkesztő: Dobos Orsolya

Andóné Nagy Katalin

Csirmaz Erzsébet

Esztergomi Katalin

Gulyás Beáta

Lipták Erika

Mayer Ágnes

Ungár Ágnes

A szociális kompetenciák fejlesztésére épülő alternatív, alapfokú kerettanterv általános iskolai intézmények számára

Tartalomjegyzék

1. Az alternatív iskolák sajátosságai	2
2. Nevelés- és oktatásszervezés.....	4
3. Célok, feladatok.....	7
4. Fejlesztési területek – nevelési célok.....	8
5. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés	12
6. Egységesség és differenciálás.....	14
7. Tantárgyi struktúra és óraszámok.....	15
8. Felhasználható és ajánlott módszertan	19
9. Az értékelési rendszer keretei	21
a. Az értékelés viszonyítási alapjai.....	21
b. A pedagógus szerepe az értékelés folyamatában.....	22
c. Az értékelési rendszer megvalósulási formái	23
i. Szóbeli értékelés	23
ii. Tanévközi írásbeli visszajelzések.....	23
iii. Félévi és tanév végi értékelések.....	24
iv. Érdemjegyek megjelenése az értékelésben	24
d. A bizonyítványok kötelező formai elemei.....	25
10. Pedagógus szerepek betöltésének kritériumai.....	25
a. A pedagógustestület közös szemléletének alapja.....	26
b. Pedagógus alkalmazásának feltételei.....	26
c. Elfogadott pedagógus szakképesítések.....	27
d. Belső képzések	29
11. Az alternatív iskolák minőségbiztosítása.....	30
Az alternatív iskolák minőségpolitikája.....	30
a. Küldetés	30
b. Értékek.....	31
c. Célok.....	32
d. Feladatrendszer, folyamatok	34
e. Intézményi önértékelési és mérési-értékelési rendszer működtetése	35
f. Minőségfejlesztési rendszer kiépítése és működtetése	35

1. Az alternatív iskolák sajátosságai

Ez az alternatív iskolai kerettanterv olyan alternatív iskolák számára készült, melyek a nagy múltú reformpedagógiai iskolák, a magyar pedagógiai hagyományok és a saját tapasztalataik alapján maguk által kidolgozott, egyedi nevelési-oktatási programmal dolgoznak (*továbbiakban: alternatív iskolák*). Az alternatív iskolák módszertanukban és működésükben megjelenítik sajátosságaikat, miközben betagozódnak az átjárható magyar iskolarendszerbe.

A Magyarországon több évtizede működő alternatív iskolák az átalakított közoktatásnak megfelelően folytatják munkájukat úgy, hogy abban ötvözik jól bevált gyakorlataikat a jelenkor elvárásaival. Ehhez a 2011. évi CXCV. törvény adta lehetőséggel élve alternatív iskolai kerettantervet készítettek (a Humánus, Kincskereső, Meixner, Palánta és Rogers Iskola - az iskolák hivatalos neve és adatai a dokumentum végén részletezve), mely összhangban van az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendeletben kiadott kerettantervi elvárásokkal oly módon, hogy közben lehetőséget ad a nem hagyományos pedagógiai módszerekkel végzett nevelő és oktató munkára.

A jelen kerettantervet készítő alternatív iskolák programja **tanulóközpontú, holisztikus, humanisztikus és a konstruktivista pedagógiai szemlélet** tanulás és tanítás felfogására épít.

A holisztikus szemlélet az emberi személyiség testi-lelki, ezen belül az érzelmi, értelmi és akarati komponensek egységének, illetve a környezettel való kapcsolatainak együttes szemlélete, ahol a nevelés célja a személyiség kibontakoztatása a kognitív, affektív és a tevékenységi elemek egyenrangú figyelembevételével. Az alternatív iskolák módszereiket a humanisztikus pszichológia és pedagógia mintái alapján fejlesztették ki, a gyermeki személyiség sajátosságainak és összetettségének középpontba állításával. Rogers, Gordon elméleti munkásságát és a hazai reformpedagógiai gyakorlat tapasztalatait, például Winkler Márta munkásságát, illetve Meixner Ildikó módszertanát követik és alkalmazzák.

A konstruktivista pedagógia szemlélete hangsúlyozza a befogadó szerepét a tanítási-tanulási folyamatokban: az információ nem egyszerűen átáramlik a befogadóba, hanem a befogadó tulajdonképpen maga is létrehozza (megkonstruálja) azt, amikor integrálja a saját kognitív rendszerébe. Ennek megfelelően az alternatív iskolák a tanulók számára előzetes tudásukra építve teszik lehetővé az önálló (akár egyéni, akár csoportos) ismeretszerző tevékenységet, és fokozott mértékben építenek a tanulók aktív tevékenységére. A tanulást inkább önszabályozó,

mintsem irányított folyamatnak tekintik. Az alternatív iskolák fokozott figyelmet fordítanak az egyéni eltérésekre, ezért a differenciáltság áthatja a pedagógiai munkát (a célokban, követelményekben, módszerekben és az értékelésben egyaránt), fontos szerepet tulajdonítanak az optimális tanulási környezet megteremtésének, egyaránt szem előtt tartva a fizikai és a mentális környezet megfelelőségét.

Ezen alapokra építve az alternatív iskolák közös sajátossága, hogy mind a nevelési-oktatási folyamat mozzanataiban, mind az iskolai élet egyéb területein **kiemelt hangsúlyt fektetnek a tanulók szociális kompetenciáinak fejlesztésére**. Mindez célként és eszközként is átszövi az iskolai élet és munka minden színterét. Ezt a folyamatot támogatja meg a nemzeti köznevelésről szóló 2011. CXC. törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény) a megfogalmazott célok maximális elérése érdekében: elősegíti a tanulók harmonikus testi, lelki és értelmi fejlődését, különös tekintettel a nevelési célok megvalósítására.

Ezen célok eléréséhez szükség van az önismereti és önszabályozási kompetenciákkal, kognitív készségekkel, valamint a társas kompetenciákkal való folyamatos, pedagógiailag kiemelkedően magas szintű törődésre, melyek megjelennek külön tantárgyi keretben illetve programokban, a szaktárgyakba építve, valamint az iskolai élet szervezésének egyéb területein is.

A szaktárgyak oktatása során **a tantárgyi tudás elsajátítása mellett szerepet kap a szociális kompetenciák fejlesztése** is. A pedagógusok **speciális módszertani eszköztárral**, a tanulók egyéni felelősségére és a társakkal való együttműködésére építő munkaformákat alkalmazva dolgozzák fel a tananyagot. Így végzik a tanulók készségeinek, képességeinek, ismereteinek, jártasságainak, érzelmi és akarati tulajdonságainak, műveltségének, életkori sajátosságainak és az aktuális – akár az átlagtól pozitív vagy negatív irányba eltérő – fejlettségi szintjüknek megfelelő, egyénre szabott tudatos fejlesztését, ideértve az egyes területeken kiemelkedően tehetséges és az organikus vagy nem organikus okokra visszavezethető fejlődési elmaradással és/vagy tanulási nehézséggel küzdő tanulók egyénre szabott fejlesztését is.

A szaktárgyak mellett **külön tantárgyanként meghatározásra kerül az a kötelező órakeret, melyben csak és kizárólag a szociális kompetenciák fejlesztése zajlik**.

Az alternatív iskolák nevelő és oktató munkájának **hangsúlyos része a tanórákon kívül zajló közösségi élet** is. Ennek során a tanulók az intézményi keretek szabta határokon belül

alakíthatják a működés különböző területeit. Az intézményi keretek az adott iskola nevelési programjában megfogalmazott alapelvek alapján kerülnek kidolgozásra.

Az így zajló folyamatok során a tanulók képessé válnak az életkoruknak és fejlettségi szintjüknek megfelelő önállóságra, felelősség-vállalásra, a belsővé vált erkölcsi értékek képviselésére a magán- és közérdekek szem előtt tartásával. Az iskolák koherens és hiteles működése biztosítja, hogy a belsővé vált értékekre építve a tanulók az általános iskolai időszak után is aktív, felelősen gondolkodó és cselekvő középiskolásként és felnőttként alkalmazzák megszerzett tudásukat, kompetenciáikat.

2. Nevelés- és oktatásszervezés

Az alternatív iskolák alapelve **a tanulók aktív bevonása az intézményi működésébe minden területen.** Ennek része az iskolák alapításakor már **külön tanóra vagy foglalkozás¹ keretében is zajló szociális kompetenciák fejlesztése.** A tanulók aktív bevonásának gyakorlata és a szociális kompetenciákat fejlesztő tanóráknak az alapgondolata összhangban van a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nat) azon törekvésével, mely az erkölcsstan nevelésben-oktatásban betöltött szerepét hivatott hangsúlyozni. **Az alternatív iskolák a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését mindennapos, folyamatos, kiemelt feladatnak tekintik.** Az iskolai környezet, a felnőttek – kiemelten a pedagógusok – példája, az osztályközösség élete a maga egészében nyeri el erkölcsi jelentőségét. Az alternatív iskolák mindennek az **életszerűségére helyezik a hangsúlyt.** A mindennapokban megélt valós helyzetek, az ezekről való beszélgetések, a kapott visszajelzések, a tapasztalati tanulás előnyeire építve lehetőséget adnak a magatartásminták és életvezetési szokások személyiségbe való beépülésére. A kiemelten szociális kompetenciákat fejlesztő foglalkozások pedig feltárják és fogalmilag is megragadhatóvá teszik azokat az értékelveket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak, és egyben segítik a kulturális sokszínűség értékeinek felismerését. Ezekben a foglalkozásokon is zajlanak azok a tevékenységek, melyek az erkölcsi nevelés tárgykörébe tartoznak, és a témáit a NAT az erkölcsi nevelés hatáskörébe utalja.

¹ A tanterv készítője dönt az opciókat illetően.

A szociális kompetenciák fejlesztésének középpontba helyezése kihat a nevelési-oktatási folyamat egészére. Ezért olyan **tantárgyi struktúrára** van szükség, amelyben megjelennek azon szociális kompetenciákat fejlesztő foglalkozások és tanórák, amelyek a kiemelt fejlesztésen túl háttérrel biztosítanak a tanórán kívüli iskolai élet közösségi folyamatainak is. A speciális tantárgyak illetve foglalkozások mellett a szaktárgyak tanításának struktúráját és időkeretét is úgy kell meghatározni, hogy mind a tananyag elsajátítására, mind a szaktárgy tanítására rendelkezésre álló foglalkozási időkeretben – ahhoz kapcsolódva vagy attól függetlenül – megjelenő szociális kompetenciafejlesztésre is legyen lehetőség. A szaktárgyi oktatás kibővítése a szociális kompetenciák fejlesztésével magával vonhatja a szaktantárgyak illetve foglalkozások óraszámának arányos, jogszabályi lehetőségeket kimerítő növekedését, valamint további kötelező óraszámot jelentenek a kizárólag szociális kompetencia fejlesztésére fenntartott tanórák. Mindezek miatt a kötelező óraszám értelmezése az alternatív iskolákban kiterjed a tanulónak kötelezően az iskolában töltendő teljes idejére. Ezen időkeretben zajlanak a kötelező szaktárgyak foglalkozásai/tanórái, az ezekhez az órákhoz kapcsolódó egyéb szakórák, a szociális kompetenciák fejlesztését központba helyező foglalkozások valamint a szabadidős tevékenységek is. A választhatóság is ebben a kötelező időkeretben jelenik meg. A tanulók esetenként választhatnak a tanórán a feladatok és munkaformák közül, valamint a tantárgystruktúrában megjelenhetnek kötelezően választott tanórák.²

Az alternatív iskolákban a szaktárgyak tanóráin a szociális kompetenciák fejlesztését a pedagógusok **speciális tanulásszervezési megoldásokkal** támogatják.³ Az óraszámokat is befolyásoló módszertani elem lehet a szaktárgyak komplex, koncentrált oktatása. A komplex (koncentrált, integrált tantárgyak) oktatás fontos szervezési eleme a témákra fűzött és/vagy időbeli tömbösítés. A koncentrált tantárgyak, a projektek, témahetek, témanapok, modulok azt a célt szolgálják, hogy életszerű, tevékenységközpontú, élményt nyújtó, s ezáltal motiváló foglalkozások közepette történjék a tanulás. Ez a munkaszervezés a szociális kompetenciák fejlesztésén túl lehetőséget biztosít a tanulóknak rejlő tehetségek feltárására és a tehetséggondozásra. Az összefüggések megláttatásával az ismereteket többször és többféle módon is megközelítő spirális tananyagszervezés megkönnyíti a nehezebben haladó tanulók ismeretelsajátítását. Ez a tanulásszervezési elv elősegíti a tanulók fogalmi gondolkodásának

² Ld. a tantárgyi struktúra, az óraszámok részletezését a 7. pontban

³ Ld. a módszertani ajánlás részletezése a 8. pontban

fokozatos fejlődését, az összefüggések megláttatását. A tantárgyközi ismeretek átadását és az egész tanulási-tanítási folyamaton átívelő nevelési célok megvalósítását hatékonyan szolgálják a szociális kompetenciák fejlesztését középpontba helyező, komplex oktatásszervezési formák.

Az alternatív iskolák világnézetileg semlegesek, de az erkölcsstan tananyagát magában foglaló tanórák mellett igény szerint biztosítják a **hitoktatást** az adott felekezet hitoktatójának bevonásával.

Az alternatív iskolák szociális kompetenciák fejlesztéséhez kapcsolódó társadalmi szerepvállalásának része a **kiemelt figyelmet igénylő tanulók integrálása**, melybe a tehetséges és a sajátos nevelési igényű tanulók együttnevelése (SNI-integráció) is beletartozik. Az alternatív iskolák alapelveiknek megfelelően, a pedagógiai (nevelési) programjukban és integrációs programjukban lefektetettek alapján, az alapító okiratukban megfogalmazottak szerint a többi tanulóval együtt foglalkoztatják a sajátos nevelési igényű tanulókat. Ezt igyekeznek valódi integrálásként megtenni, vagyis a foglalkozási idő nagy részében – az ésszerű arányok figyelembevételével – heterogén csoportban foglalkozni az érintett tanulókkal. A csoporton belül kialakuló jelentős képességbeli különbözőségek nehézségei a szociális kompetenciákat előtérbe helyező tanítási módszerekkel kompenzálhatók, sőt a csoport és az integrált tanulók számára egyaránt fejlesztő hatású együttlétte tehetőek.

A szociális élet középpontba helyezése **a szociokulturális hátrányok leküzdését célzó integráció** (hátrányos helyzetű tanulók együttnevelése) szempontjából is jelentős hatással bír. Mivel a közösségi szintéren való részvétel kevésbé függ a testi és kognitív képességektől, ezen a területen hatékonyan megvalósítható az egyenlő bánásmód elve. A szociális szerepvállalásra kapott visszajelzések személyiségformáló hatása fejlesztő célú mind az integrált tanuló beilleszkedésére és tanulására, mind a csoport egészére nézve. Mindezekért az alternatív iskolák gyakorlatában jelentős szerepe van **a szociális kompetenciákat és egyéni haladási ritmust és szakaszokat is figyelembe vevő értékelési rendszernek**, mely erős motivációs bázist jelent a teljes nevelési-oktatási folyamat megtámogatására. A **tanítási-tanulási folyamat szerves és elkülöníthetetlen része a szöveges értékelés**. A tanulók belső motivációjának megtartása és önszabályozásuk kialakítása hatékonyan fejleszhető a szöveges értékelési formákkal. Az egyéni képességek szerinti haladás, a differenciálás, a tehetséggondozás és a tanulók önértékelésének, tanuláshoz való viszonyának formálása

koegzisztens az értékelés folyamataival, s ezek egységes cél- és feladatrendszerben kapcsolódnak össze.⁴

Az előzőekben említett okok miatt a szociális kompetencia fejlesztését célul kitűző alternatív iskolák esetében különösen fontos, hogy pedagógusaik a szemlélet, a módszertan, a személyiségformálás, a közösségépítés és más pedagógiai területen is speciális ismeretekkel, készségekkel, nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkezzenek, ezeket folyamatosan fejlesszék, az iskolák a mindennapi nevelési – oktatási feladatok ellátása során is biztosítsák a pedagógusok közös szemléletének alapjait.⁵

3. Célok, feladatok

Az alternatív iskolák céljai és feladatai megegyeznek a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet (a továbbiakban: kerettantervi rendelet) által megfogalmazott kerettantervi célokkal és feladatokkal, kiemelve az alábbiakat és kiegészítve a következőkkel:

Az alternatív iskolák a nevelő-oktató folyamat során mindvégig **a tanulók belső motiváltságára építenek**. Az érdeklődés felkeltésének, a motiváció megtartásának eszközei az élményszerű, tapasztalati tanulás, a problémahelyzetekből kiinduló tevékenységek és a kreativitást ösztönző feladatok. Az *alsó tagozat* a kíváncsiságtól és érdeklődéstől motivált, szabályozott és kötetlen tevékenységek célszerűen – a kerettanterv és az egyedi pedagógiai program szabályozta célok mentén – kialakított rendszerében, **a szociális kompetenciák fejlesztésével megtámogatva** fejleszti a tanulóban a feladattudatot, a felelősségérzetet, a kitartást, az önállóságot, s megalapozza a reális önértékelést. A *felső tagozaton* az alsó tagozathoz hasonlóan **továbbra is a tanulók egész személyiségének a fejlődése, fejlesztése áll a középpontban**, figyelembe véve, hogy a nevelés-oktatás színtere nemcsak az iskola, hanem a tanulók életének és tevékenységének számos más területe, fóruma is. A felső tagozaton **továbbra is kiemelt szerepe van a célok elérését támogató érzelmi, szociális és a kognitív képességek fejlesztésének**. Fontos az eredményes tanulás módszereinek, technikáinak elsajátíttatása, a tanulóhoz, a feladatokban való részvételhez szükséges

⁴ Ld. az értékelési rendszer kereteinek részletezése a 9. pontban

⁵ Ld. a felhasználható és ajánlott módszertan a 8. pontban valamint a pedagógus szerepek betöltésének kritériumai 10. pontban

kompetenciaterületek és koncentrációs képességek, akarati tulajdonságok fejlesztése. **Kiemelt feladat az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése** – mint a szociális kompetenciák jelentős területe –, **valamint a tanulók tanulási és társas motivációinak, önbizalmának és együttműködésének növelése.** Az alternatív iskolák mindezek érdekében előnyben részesítik az életszerű, valóságos problémák és feladathelyzetek megteremtését az önkifejezéshez, az ismeretszerzéshez, a kísérletezéshez, a feladat- és problémamegoldáshoz.

4. Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai az erkölcsi nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következővel:

A tanulók első osztálytól részt vesznek az iskolai élet kereteit meghatározó fórumokon (pl. osztály- és iskolagyűlés, diákönkormányzat, egyeztető csoportok), a fórumok szabályait megismerik és betartják, részt vesznek a szabályok kialakításában. Az alsó tagozat végére a szabályokhoz tudatosan viszonyulnak. A felső tagozat során a tanulóknak kialakul a lényeglátás, problémaérzékenyek és megoldásközpontúak lesznek. A Beszélgetőkörökön a felmerülő etikai, erkölcsi és közösségi problémák nap mint nap megbeszélésre kerülnek, közös és egyéni célok kitűzésére és nyomon követésére nyílik lehetőség. A tanulók az életszerű és valóságos helyzetekben korosztályuknak megfelelő módon látják meg és fogalmazzák meg az etikai kérdéseket.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a nemzeti öntudat, hazafias nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az ünnepek, az ünneplés és a megemlékezések a tanulók aktivitására épülnek, gyakorta egy-egy hosszabb időszakot átívelő projekt végeredményeként, produktumaként.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai az állampolgárságra, demokráciára nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az alternatív iskolákban a szűkebb és a tágabb közösségben való együttélés fontos terepe a szociális tanulásnak. Az aktív állampolgárságra és demokráciára való nevelés az iskolai élet változatos területein megjelenik, ezzel tapasztalatszerzési lehetőséget adva a tanulóknak saját életterük alakítására. A pedagógusok a tudatos konfliktuskezeléssel mintát adnak, és első osztálytól konfliktuskezelő technikákat tanítanak a diákoknak. Felső tagozatra a tanulók képessé válnak a konfliktusok kezelésére, önreflexióra, problémaközpontú vitára.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

Az alternatív iskolák céljai és feladatai az önismeret és társas kultúra fejlesztésében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiemelve, hogy ez a terület a szociális kompetenciák fejlesztésének egyik fókuszja. Ezért a tanulók az iskolai élet minden területén visszajelzést kapnak magatartásukra és viselkedésükre. Az önértékelés kiemelt eszköz a visszajelzések során. A cél, hogy tanulók önismerete, vitakultúrája folyamatosan fejlődjön. A szociális kompetenciákat fejlesztő foglalkozások elsődleges célja, hogy az önismeretre, önbizalomra és önbecsülésre építve a tanulók fokozatosan képessé váljanak az önálló felelősség vállalására és az önszabályozásra.

A családi életre nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a családi életre nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az iskola számos fórumon bevonja a szülőket is az iskolai élet mindennapjaiba, ezáltal is segíti a családban betöltött szerepek megismerését, tudatosítását (pl. ünnepeken való részvétel, szülők bevonása a programok szervezésébe vagy egy-egy tanórába vagy külsős helyszínű programokba vagy témanapokba - ökonap, sportnap, egészségnap -, sor kerülhet a szülői ötletek megvalósítása, és a gyermekekért vállalt közös felelősség jegyében gyakoriak a szülői értekezletek és fogadó órák). A szociális kompetenciák fejlesztését fókuszba helyező

foglalkozások lehetőséget teremtenek a nehéz, vagy éppen örömteli családi történetek megosztására, elősegítve a tanulók érzelmi intelligenciájának, empátiájának és toleranciájának fejlődését. Ezáltal átélhetővé válhat számukra a közösség megtartó ereje, támogatása.

A testi és lelki egészségre nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a testi és lelki nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A testi és lelki egészség megőrzése érdekében folytatott tevékenységek a mindennapi élet részei, mindez a tanítási órán és azon kívül is folyamatosan jelen van. A lelki egészséggel való törődés elengedhetetlen alapja a hatékony tanulásnak. A testi egészségre nevelés az iskola egészére hatással van, beleértve az iskola biztosította étkezési lehetőségeket, közösségi összejöveteleket is.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a felelősségvállalás másokért, önkéntesség tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A tanulók a korosztályi sajátosságaik figyelembevételével felelősséget vállalnak munkájukért, viselkedésükért, közösségi szerepvállalásukért. Az iskola folyamatos teret biztosít iskolán belül és kívül végezhető önkéntes munkákra, a tanulók életkorának figyelembevételével. Az integrálás során szerzett tapasztalatokat beépítve folyamatosan tudatosodik a tanulóknak saját szerepük a fogyatékkal élők segítségében.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a fenntarthatóság, környezettudatosság tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az iskola aktívan bevonja a diákokat az iskolai környezet alakításába. Az iskola a tananyagon túl olyan megmozdulásokat is kezdeményez, melyek a tágabb környezet megismerése és

megóvása a cél (pl. táborok – túlélőtábor -, terepgyakorlatok, közvetlen lakókörnyezeti megmozdulások szervezése vagy ahhoz csatlakozás, takarító-, öko-, egészségnapok rendezése).

Pályaorientáció

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a pályaorientáció tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az iskola életszerű helyzetekkel segíti a pályaorientációt. Ennek során különböző foglalkozást végző felnőttek megismerését teszi lehetővé. A tanulóknak az iskola dolgozóival is személyes kapcsolata van: ismerik egymást, a nem pedagógus alkalmazottak is az iskola szemléletét képviselik a tanulók számára. Az iskolán belül a tanulóknak lehetősége van ügyeik intézése során bárkihez bizalommal fordulni információért vagy segítségért.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a gazdasági és pénzügyi nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az iskolák több tantárgyban is életszerű helyzetek megteremtésével segíti a gazdasági és pénzügyi nevelést, valamint a tanórákon túl is tudatosan irányítja a figyelmet a gazdasági és pénzügyi folyamatokra. Ezekben belül is kiemelt figyelmet szánva a családban folyó gazdálkodás kérdéseire.

Médiatudatosságra nevelés

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a médiatudatosságra nevelés tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

Az iskola életszerű helyzetek létrehozásával segíti a médiatudatosságra és kritikusságra való nevelést, valamint a tanórákon túl is tudatosan irányítja a figyelmet a médiával kapcsolatos folyamatokra.

A tanulás tanítása

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a tanulás tanítása (tanulásmódszertan) tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A tanulás tanítása minden tantárgyi óra valamint foglalkozás és minden pedagógus folyamatos feladata. Az iskolák saját pedagógiai programjukban és az annak részét képező helyi tantervükben előírtak szerint külön tanulásmódszertani tartalmú foglalkozásokat szervezhetnek, vagy annak tartalmait, módszereit a tanulás tanításának közös stratégiája (hálóterv) alapján valamennyi tantárgyba célorientáltan beépítik.

5. Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

Az alternatív iskolák céljai és feladatai az anyanyelvi kommunikáció tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A tanuló képes a különböző kommunikációs helyzeteknek megfelelő szövegalkotásra, életszerű, gyakorlati problémák megoldására, az önálló tanulásra, véleményformálásra a korának megfelelő szövegértési és szövegalkotási kompetenciái segítségével. Az alternatív iskolák a kompetenciaalapú anyanyelvi nevelést a napi beszélgetőkörökkel, projektekkel, témahetekkel és a drámapedagógia eszközeivel is segítik.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az alternatív iskolák céljai és feladatai az idegen nyelvi kommunikáció tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal.

Matematikai kompetencia

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a matematikai kompetencia tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal,

kiemelt hangsúlyt helyezve az alkalmazható tudás kialakítására és a tudatos gondolkodásfejlesztésre.

Természettudományos és technikai kompetencia

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a természettudományos és technikai kompetencia tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiemelve a nyitottságot a környezettudatos gondolkodás és cselekvés iránt, és a különböző komplex munkaformák feltételeinek megteremtésével elősegítve a természettudományos látásmód megszilárdítását, az összefüggések megláttatását és a természettudományos tantárgyak megszerettetését.

Digitális kompetencia

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a digitális kompetencia tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal. Törekсенek valamennyi tantárgy tanítása során – mind a tanítási, mind a tanulási folyamatokban – alkalmazni az infokommunikációs technológiákat, annak megfelelő használatára ösztönözve.

Szociális és állampolgári kompetencia

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a szociális és állampolgári kompetencia tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A tanuló képes a korosztályának megfelelően együttműködni a kortársaival és a felnőttekkel egyaránt. Képes önmaga képviselőre úgy, hogy közben a csoport érdekeit is figyelembe veszi. Felső tagozatban látni kezdi az iskola mikroműködése és a társadalom működése közötti párhuzamokat.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A tanuló az iskola életében aktívan részt vesz, feladatokat vállal, feladatait felelősséggel végzi el.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Az alternatív iskolák céljai és feladatai az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A művészet a tanuló számára eszköz, melyet önkifejezésre és kommunikációra felhasználni képes. Az iskola teljes környezete - melynek alakításában a tanulók is aktívan részt vesznek - esztétikus, harmonikus.

A hatékony, önálló tanulás

Az alternatív iskolák céljai és feladatai a hatékony, önálló tanulás tekintetében megegyeznek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott célokkal és feladatokkal, kiegészítve a következőkkel:

A tanuló hatékony és önálló tanulás terén szerzett tapasztalatait képes bármelyik szaktárgy tanulásában vagy nem direkt tanulási környezetben is használni.

6. Egységesség és differenciálás

Az alternatív iskolákban folyó nevelési-oktatási folyamat egységessége és differenciáltsága megfelel a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben foglaltaknak, kiemelt hangsúlyt helyezve az iskolák átjárhatóságára az iskolán belüli **differenciálás lehetőségének maximális kihasználásával**.

Az alternatív iskolák az egységesség tekintetében különösen fontosnak tartják, hogy bár a nevelő-oktató munka nem csak a hagyományos pedagógiai módszerekkel zajlik, a tanulók számára **a magyar köznevelési rendszeren belüli átjárhatóság minden tekintetben biztosított legyen**.

Az alternatív iskolába beiratkozó tanulók számára a beilleszkedést a pedagógusok – a többi tanuló aktív bevonásával – hatékony módszerekkel segítik. A beilleszkedési folyamat során kiemelt szerepe van az iskolai szabályrendszer megismertetésének.

Az alternatív iskolából a kimeneti pont előtt (a nyolcadik évfolyam végét megelőzően) kiiratkozó tanulók segítésére az iskola vállalja, hogy amennyiben a szülő iskolaváltási szándékát a kiíratás előtt három hónappal az iskolai szervezeti és működési szabályzatában (SZMSZ) előírt megfelelő formában jelzi, a tanulót a kerettantervi rendeletben kiadott kerettanterv minimumkövetelményeit tekintetbe véve a váltásra felkészítik. A felkészítésnek része a hagyományos iskolai környezetről és kapcsolati rendszerről való tájékoztatás, továbbá – ha a tanuló az eltérő nevelési-oktatási program miatt valamely tantárgyból lassabb ütemben halad –, a tantárgyi (és iskolai foglalkozások követelményeiből való)⁶ felkészítés is.

Az alternatív iskolák csoportjaiban a differenciálás fokozottan érvényesül mind módszertani szempontból, mind a tananyag tematikájának kialakításában. A pedagógusok a differenciálás szempontjai során figyelembe veszik az adott csoport tanulóinak képességeit – beleértve azt a célt, hogy az integrált tanulókat lehetőleg csoportban fejlesszék –, és az adott iskola alapelveinek megfelelően a tanulók érdeklődését, motiváltságát és választásait. Az alternatív iskolákban a differenciálás révén a tanulóknak lehetőségük van arra, hogy bizonyos meghatározott – szabályzatba vagy egyéni szerződésbe foglalt – keretek között a követelmények teljesítésének idejét megváltoztassák (tehetség esetén ez lehet rövidebb is). **Ezért az alternatív iskolák a teljesítendő követelményeket a helyi tantervükben négyévenkénti időszakokra határozzák meg (alsó és felső tagozat), melyek illeszkednek a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megfogalmazott kétévenkénti tananyagtartalmakhoz.** Ezt az eltérést az alternatív iskolák iskolaváltás esetén a fentiekben részletezett felzárkóztatási programmal ellensúlyozzák.

7. Tantárgyi struktúra és óraszámok

Az alternatív iskolák kötelező óraszám alatt a tanulók számára kötelezően az iskolában (vagy iskolai programon) töltendő teljes időkeretet értik. Ez idő alatt a tanulók kötelező foglalkozásokon vesznek részt. A kötelező foglalkozások között szüneteket és szabadidős tevékenységeket biztosít az iskola.

A kötelező foglalkozás olyan – a pedagógus által irányított, előre tervezett, strukturált, a fejlesztési célok megvalósítása érdekében zajló – oktatásszervezési forma, ahol a tantárgyak oktatása és a szociális kompetenciák fejlesztése is zajlik. Az iskolába beiratkozott tanuló vállalja, hogy az iskola szabályai szerint a kötelező foglalkozásokon részt vesz. A kötelező

⁶ *Opcionális jellegű, a megfelelőt kell választani.*

foglalkozások keretei alkalmazkodnak a tanulók mindenkori életkori sajátosságaihoz, ennek megfelelően időtartamuk 20 perctől 90 perc időtartamig terjedhet. A diákok egy nap legalább 245 percnyi, legfeljebb 300 percnyi kötelező foglalkozáson vesznek részt. A kötelező foglalkozásokon a tanulók osztálykeretben, csoportokban – akár életkorilag heterogén csoportokban -, vagy egyénileg vesznek részt. A foglalkozások zajlódhatnak az iskola épületén belül vagy kívül, egyéb külsős helyszíneken is.

Jelen kerettantervben a kötelező foglalkozások perc alapon számolt időtartamának összege 45 perces egységekre átszámolt óraszámként jelenik meg.

A **kötelező foglalkozások** tartalmában lefedik a Natban megjelenő műveltségi területeket, valamint a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megjelenő tantárgyak tartalmát és tantárgyi minimumát. A kötelező foglalkozások egy része nevében is fedi a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben megjelenő tantárgyakat.

A **szociális kompetenciák fejlesztését központba helyező foglalkozások** lefedik a rendeletben kiadott kerettanterv erkölcsstan tantárgyának tematikáját, az osztályfőnöki órák feladatait valamint az ezekkel összefüggő Nat által meghatározott egyéb kompetenciák fejlesztését is.

A **kötelező tantárgyak tematikáját oktató foglalkozásokhoz kapcsolódó egyéb kiegészítő foglalkozásokról a helyi tanterv rendelkezik.** Ide tartoznak az iskola sajátosságaiból adódó, a minimumhoz képest többletet jelentő szaktárgyi foglalkozások óraszámai, a további szociális kompetencia fejlesztését célzó foglalkozások, valamint a kötelező időkeret alatt zajló szabadidős, sport és művészeti tevékenységeket is.

Az alternatív iskolák az átjárhatóság érdekében vállalják a kerettantervi rendeletben kiadott tananyag megtanítását, vagyis a kötelező foglalkozások tananyagtartalmának részletezése tartalmilag megfelel a kerettantervi rendeletben kiadott kerettantervben foglaltaknak: az alternatív iskolák oktatják a tematikai egységeket, tevékenységeket és ismereteket, tanítandó kulcsfogalmakat, fogalmakat. A foglalkozásokhoz illetve a tantárgyakhoz kapcsolódó nevelési/fejlesztési céljaik, fejlesztési követelményeik ennek megfelelnek, de az ehhez rendelt elvárásokat és kötelező óraszámokat a négyéves ciklus egészében (alsó tagozat, felső tagozat) megjelenő minimumként tekintik. Vagyis a tanulóknak a négy éves ciklus végére kell teljesíteni a rendeletben kiadott kerettantervben meghatározott kötelezően elvárt minimumokat. Ezek mellé az elvárások mellé az iskolák a saját maguk által kidolgozott kétévenkénti elvárásokat rendelik. Ehhez igazítva a rendeletben kiadott kerettanterv négy évre

vonatkozó óraszámait az alternatív iskolák az egyes tagozathoz tartozó négy év alatt vállalják teljesíteni, és ezt bővítik a saját céljaik és feladataik hatékony elvégzése érdekében.

Ezek a négy évre szóló minimum óraszámok – 45 perces egységekre átszámolva - a következők:

Óraterv az alternatív iskolai kerettantervekhez 1–4. évfolyam	Minimum óraszám a teljes négyéves ciklusra (45 perces időegységekben kifejezve)			
	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
A kerettantervi rendeletben kiadott tantárgyakhoz tartozó tananyagtartalom				
Magyar nyelv és irodalom	843			
Idegen nyelvek	65			
Matematika	470			
Erkölcstan	130			
Környezetismeret	129			
Ének-zene	260			
Vizuális kultúra	260			
Életvitel és gyakorlat	128			
Testnevelés és sport	648			
Szabadon tervezhető minimum órakeret*	650			
Rendelkezésre álló minimum órakeret	3583			

*Tartalmazza a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyi tematikáinak szabadon tervezhető 10%-os órakeretét, valamint a rendeletben kiadott kerettanterv szabadon tervezhető

órakeretét. Ezt az óraszámot a jelen kerettanterv szerint dolgozó iskolák kompetencia-, attitűd-, ismeret- és az értékfejlesztő foglalkozásokra fordítják.

Óraterv az alternatív iskolai kerettantervekhez 5–8. évfolyam	Minimum óraszám a teljes négyéves ciklusra (45 perces időegységekben kifejezve)			
	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
A kerettantervi rendeletben kiadott tantárgyakhoz tartozó tananyagtartalom				
Magyar nyelv és irodalom	487			
Idegen nyelvek	390			
Matematika	383			
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	260			
Erkölcstan	128			
Természetismeret	130			
Biológia-egészségtan	97			
Fizika	96			
Kémia	97			
Földrajz	97			
Ének-zene	128			
Vizuális kultúra	128			
Dráma és tánc/Hon- és népismeret*	32			

Informatika	96
Technika, életvitel és gyakorlat	96
Testnevelés és sport	648
Osztályfőnöki	128
Szabadon tervezhető minimum órakeret**	736
Rendelkezésre álló minimum órakeret	3957

*A két tantárgyi tematika valamelyikének választása kötelező.

**Tartalmazza a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyi tematikáinak szabadon tervezhető 10%-os órakeretét, valamint a rendeletben kiadott kerettanterv szabadon tervezhető órakeretét. Ezt az óraszámot a jelen kerettanterv szerint dolgozó iskolák kompetencia-, attitűd-, ismeret- és az értékfejlesztő foglalkozásokra fordítják.

A tantárgyi tematikák részletezése az egyes iskolákban megjelenő kötelező foglalkozások megnevezéseivel együtt a mellékeltben részletezve olvasható.

8. Felhasználható és ajánlott módszertan

Az alternatív iskolák nevelési-oktatási módszereit a szociális kompetencia fejlesztésének központba helyezése határozza meg.

A nevelés-oktatás területén alapvető, hogy a pedagógusok különböző kommunikációs és konfliktuskezelő technikákat ismerjenek és használjanak készségszinten.

Ajánlott módszerek:

- Erőszakmentes kommunikáció vagy együttműködő kommunikáció módszere (Marshall Rosenberg által kidolgozott)
- Helyreállító (resztoratív) technikák
- Közvetítő, egyeztető (mediatori) módszerek

- Rávezető, segítő (facilitátori) módszerek
- Saját állapot érzékelése a test állapotát érzékelve (fókuszolás, Eugene T. Gendlin által kidolgozott)
- Szemléleti tréningek módszertana (pl. rogersi encounter csoport)
- Szemtől-szembe módszer (Wachtel Ted által kidolgozott)
- Szülő-felnőtt-gyerek én-állapot modell alkalmazása (tranzakcióanalízis, Eric Berne által kidolgozott)
- Tanári hatékonysági modell (Thomas Gordon által kidolgozott)

Ugyanilyen fontosak az oktatás során alkalmazott differenciáló tanítási módszerek, ezeken belül is a képesség és tudásszintek szempontjából heterogén összetételű csoportoknál is alkalmazható differenciáló módszerek magas szintű ismerete és tudatos használata. Ajánlott módszerek:

- Diane Heacox-féle differenciálási módszertan
- Howard Gardner-féle többszörös intelligencia modellre épülő differenciálás
- Komplex Instrukció Program (Elizabeth Cohen és Rachel Lotan által kidolgozott)
- Kooperatív tanulás (Spencer Kagan által kidolgozott)
- Lépésről-lépésre program
- Meixner-módszer (Meixner Ildikó diszlexia, diszgráfia prevenció és redukációs módszertana)
- Montessori-módszer eszközökre épülő differenciáló módszertana
- Mozaik módszer (Elliot Aronson által kidolgozott)
- Mozgásfejlesztő módszerek (pl. Alapozó terápia)
- Programozott és individualizált programok módszertanai (pl. Dalton-plan, Jenaplan)

- Projektpedagógia módszerei
- Tanulásmódszertani technikák (Pl. Oroszlány Péter-féle tanulásmódszertan)
- Winkler Márta tapasztalati pedagógiája

9. Az értékelési rendszer keretei

A tanítási-tanulási folyamat szerves és elkülöníthetetlen része az értékelés. Az iskolai életben a tananyag elsajátításán túl a motiváció, a pozitív, reális énkép, az önszabályozás, az önállóság, a közösségbe való beilleszkedés a cél. Az alternatív iskola minden folyamatát ennek rendeli alá, így az értékelési rendszerben hangsúlyossá válik a tanuló személyes, önmagához mért értékelése, kiegészülve az ön- és társértékelés megfelelő formáival. A teljesítmény mérése ehhez rendelődik hozzá.

Az értékelésben tehát fontos szempont, hogy a diákok kognitív képességeiről, tudásáról való visszajelzés mellett a tanulók személyiségének sokoldalú fejlesztését segítse. Az alternatív iskolák a személyre szabott, árnyalt szöveges értékelésben találtak rá arra az eszközre, amely alkalmas a tanulási motiváció fenntartására és a szociális kompetenciák fejlesztésére, miközben a diákok egyéni képességeit, szokásait, személyiségjegyeit is figyelembe veszi.

Minden alternatív iskola a szemléletére és alapelveire alapozva, a pedagógiai programjában és helyi tantervében részletezi saját értékelési rendszerét, melynek keretei jelen kerettantervben kerülnek szabályozásra. **Az alternatív iskolák egyenként megkérték és megkapták az engedélyt a szöveges értékelés alkalmazására.**

a. Az értékelés viszonyítási alapjai

Már az iskolába lépés első napjaiban megkezdődik a közös értékrend kialakítása: az alternatív iskolákban ez a pedagógus és a diák közös feladata. Ezáltal válik minden osztály – a nagy közösségben – egyedivé. A tanulók pedagógusi segítséggel – az egyetemes emberi szabályok, a törvény adta kereteken belül és a helyi, iskolai szabályozások figyelembe vételével – a saját maguk által kialakított szabályokat, értékrendet igyekeznek betartani, s ezt egymással is betartatják.

Kezdetben a rövidtávú célok kitűzésén, és azok következetes, azonnali értékelésén és a visszajelzésen van a hangsúly. Az évek során egyre tudatosabban kerülnek meghatározásra a célok és az azokhoz vezető utak. Az egyéni és csoportcélok a pedagógus segítségével egymást kiegészítve lesznek az iskolai életet szervező elemek.

A megismerkedés időszakában indul az a pedagógiai szakmai munka is, mely az egyéni fejlesztéshez szükséges tanulási képességekre, valamint a diákok szociális és érzelmi tulajdonságainak felmérésére összpontosít. Ennek alapján készülhet el minden egyes tanuló ún. „bemeneti szintjének”, a későbbiekben pedig egyéni haladásának meghatározása, nyomon követése. A tanuló képességeinek, személyiségének változásai így saját korábbi szintjéhez viszonyíthatók. Az írásbeli értékelőket évfolyamonként végigolvasva követhetővé válik a tanuló személyiségének és képességeinek teljes fejlődése.

Az egyéni fejlődés követése mellett elengedhetetlen, hogy az értékelési rendszerben az objektív mérés is jelen legyen. Ezt a fajta külső kritériumhoz és normához való viszonyítást az alternatív iskolák az osztályfokok során – a pedagógiai programjukban meghatározott értékelési rendszerük szerint – fokozatosan vezetik be.

b. A pedagógus szerepe az értékelés folyamatában

Az alternatív iskolákban a tanulókat saját fejlődésük, tanulásuk terén partnernek tekintik a pedagógusok. Megosztják velük az információkat a történésekről, a történések miértjeiről. Minden helyzetben képviselik, hogy a cselekedeteikért és fejlődésükért felelősséget kell vállalni. Megtanítják őket tanulni; a tudás megszerzésének módját és forrásainak ismeretét tartva a legfontosabbnak. A bátorító nevelés kommunikációjára alapozva, a tanulók belső motivációjára építve, azt felkeltve és fenntartva, a pozitív önértékelés kialakításával ösztönözik őket. A pedagógusok az iskola pedagógiai programjában megfogalmazott szemléletet magukévá téve az értékelést a tanítási folyamat során a többféle fejlesztési cél érdekében tudatosan használják.

Az alternatív iskolákban a pedagógus fontos attitűdje a pozitív, segítő magatartás. A pedagógusok mellett a tanulók is szabályalkotók, és a folyamatok végrehajtásának ellenőrzői. A közösen kialakított szabályok, szerződések és ezek megszegésének szintén közösen megállapított „természetes következményei” is partneri viszonyt teremtenek tanár és diák

között. A pedagógus-tanuló kapcsolat alapja a kölcsönös tisztelet, melynek kialakítása hosszabb folyamat, és legtöbbször nélkülözi a minősítő eszközöket.

A nevelés területén a tanár szóban és írásban megjelenő megjegyzései visszajelző funkcióval rendelkeznek, nem jeleznek mérhető teljesítményt. A pedagógus feladata, hogy a visszajelzéseken túl a tanulónak segítséget nyújtson. A tanuló dolga, hogy levonja a visszajelzésekből a konzekvenciákat.

Az értékelés, a tanulók erőfeszítését megerősítő vagy az esetleges szabályszegésére reagáló visszajelzések átszövik egy-egy osztály mindennapjait, folyamatosan fejlesztve önértékelésüket. Ezen túl a pedagógus példamutató magatartásán keresztül is megérezhetik a tanulók, hogy hogyan lehet előítélet-mentesen, nyitottsággal és bizalommal fordulni a másik ember felé.

Az objektív értékelés során a pedagógus előre tájékoztatja a tanulókat az elvárt teljesítményről, a folyamat végén pedig őket is bevonja a visszajelzésbe.

c. Az értékelési rendszer megvalósulási formái

i. Szóbeli értékelés

A célok eléréséhez szükséges, hogy a pedagógusok az életkori sajátosságoknak megfelelően folyamatosan, napi szinten, szóban is visszajelezzenek a tanulóknak. A szóbeli visszajelzés eszköz a teljesítmény, a viszonyulás megerősítésére vagy javítására.

A pedagógus szóbeli visszajelzései mellett visszajelzést adhatnak a tanulónak a diáktársai is, továbbá a nevelő-oktató folyamatban mindennapos szinten megjelenik a tanulók önreflexiója, önértékelése.

ii. Tanévközi írásbeli visszajelzések

A szóbeli visszajelzések mellett rövidebb írásbeli visszajelzések kapcsolódhatnak füzetekhez, írásban megjelenő feladatokhoz, tudáspróbákhoz, dolgozatokhoz, bemutatókhoz vagy egyéb munkákhoz.

A pedagógiai cél érdekében a pedagógusok hosszabb, írásban is megjelenő értékelést adhatnak a tanulóknak egy-egy időszak lezárásaként (pl. negyedévente).

iii. Félévi és tanév végi értékelések

A pedagógusok félévkor és tanév végén félévi értesítőként illetve bizonyítványként – levélben és/vagy táblázatos formában –, részletes tájékoztatást adnak az adott tanuló fejlődéséről, állapotáról. Ezeknek az értékeléseknek a legfőbb szempontja a tanuló önmagához képest mért haladása, fejlődése. A félévenként kiadott értesítők eleinte csak erre a viszonyításra épülnek. Ezt követően a diákok fokozatosan ismerkednek meg a formatív és kritériumorientált értékelés különböző formáival. Ennek a módszernek az eredményeképpen az alsó tagozat végére a tanulók többségénél már kialakult önértékelésre építhetnek a pedagógusok, így a tanítási folyamatban alapozhatnak arra, hogy a továbbiakban is motiváltak maradjanak mind a lassabban haladók, mind a tehetségesek.

A szöveges értékelés minden évfolyamon – a fokozatosan bevezetett számszerű értékelés mellett is – a félévenként kiadott félévi, tanév végi értesítő része maradhat.

A szöveges értékelés csak az oktatásért felelős miniszter által kibocsátott bizonyítvány nyomtatvánnyal együtt érvényes, mely tartalmazza a tanulók adatait, mulasztását, felsőbb osztályba való lépésének engedélyét.

iv. Érdemjegyek megjelenése az értékelésben

Az alternatív iskolák az átjárhatóság érdekében az általános iskolai élet során használnak érdemjegyeket. Az érdemjegyek bevezetésének folyamata az iskolák sajátos alapelveire és szemléletére épülnek, így a pedagógiai programban kerülnek részletezésre. Azokon az évfolyamokon, ahol a félévi és tanév végi értékelés céljából használt dokumentum is csak szöveges értékelést tartalmaz, viszont iskolaváltás vagy továbbtanulás miatt a szülő vagy a tanuló kéri az érdemjeggyel való értékelést is, az iskolák a kérésnek megfelelően osztályzattal is értékelik a tanuló teljesítményét. Az érdemjegyre/osztályzatra való átváltás mikéntje és szempontrendszere a helyi tantervben kerül részletezésre.

A sajátos nevelési igényű tanulók érdemjeggyel, osztályzattal való értékelése és az egyes tantárgyak, foglalkozások alóli felmentése a tanulási képességeket vizsgáló szakértői bizottságok szakértői véleménye alapján történik.

A magatartás és szorgalom, valamint a készségtárgyak érdemjeggyel, osztályzattal történő értékelését szintén az iskola alapelvei határozzák meg, így ez a pedagógia programban és a helyi tantervben kerül szabályozásra.

d. A bizonyítványok kötelező formai elemei

A félévi és tanévvégi szöveges értékelés a félévi értesítő illetve a „keményfedeles” bizonyítvány-nyomtatvány kiegészítéseként jelenik meg. A kiegészítés formátumát az iskola a pedagógiai programjában rögzíti.

A formátumon kötelezően és egyértelműen beazonosíthatóan fel kell tüntetni:

- az intézmény hivatalos megnevezését és OM számát;
- az időszakot, melyre a félévi értesítő illetve a bizonyítvány szól;
- az érintett tanuló hivatalos nevét, oktatási azonosítójának számát, évfolyamfokának megjelölését;
- a dátumot;
- a félévi értesítő illetve a bizonyítvány íróinak aláírását;
- a tanév végi bizonyítványban, hogy az értékelés hányas számú „keményfedeles” bizonyítvány pótlapját képezi.

10. Pedagógus szerepek betöltésének kritériumai

Mivel a szaktárgyak/foglalkozások fejlesztési követelményében is megjelenő szociális kompetencia fejlesztése kiemelten fontos terület az alternatív iskolák számára, a pedagógusok felé elvárás, hogy ezt képesek legyenek a tanítás folyamatába beépíteni. A szociális kompetenciák fejlesztése a gyermekkor és serdülőkor életkori sajátosságainak megfelelően erősen függ az értéket közvetítő személytől, személyektől, valamint a személyek – jelen esetben kiemelten a pedagógus és a diák – kapcsolatától. Az alternatív iskolában a pedagógusok a diákokkal kiépített kapcsolatukat is a pedagógiai folyamatok fejlesztő eszközeként képesek használni, ezért fontosak azok a lehetőségek, melyek a már kialakult kapcsolatok megtartását segítik. A sajátos csoportszervezési, módszertani megoldások, a

projektjellegű munkák, ismeretanyag-feldolgozások, kooperatív munkaformák a tanártól elvárják a facilitátor szemléletű jelenlétet. Az alternatív iskolákban a tanítás során kiemelten fontos a pedagógus komplex, interdiszciplináris és problémaközpontú megközelítési képessége. Az alternatív iskolai pedagógus felé elvárás, hogy az információk a tudományágak rendszerében történő rögzítése mellett az iskolai környezet megteremtőjeként lehetőséget adjon a tanulóknak a folyamatos aktív jelenlétre. Az alternatív iskolában hangsúlyos szerepe van az osztályfőnököknek, akiknek feladata a normák átadásán túl minden tekintetben átlátni, követni, irányítani és segíteni a diákok egyéni és csoportos fejlődését. Ezért fontos, hogy a tanulók a lehető legtöbb időt tölthessék az osztályfőnökükkel.

Mindezek miatt kiemelten fontos, hogy minden pedagógus alaposan megismerje és azonosuljon az iskola szemléletével és alapelveivel, továbbá magas fokú szakmai kompetenciával, alapvégzettségén kívül sajátos pedagógiai és módszertani ismeretekkel, végzettséggel, tapasztalattal rendelkezzen.

a. A pedagógustestület közös szemléletének alapja

A megfelelően működő alternatív pedagógiákat alkalmazó köznevelési intézmények minden esetben nem elvonható autonómiával rendelkező szakmai műhelyként is működnek – ez szükségszerű és elengedhetetlen az ellenőrizhető, mérhető, minőségi pedagógiai munka megvalósításához, másrészt az iskolarendszer működésének jogállami feltételét képezi. Az a pedagógus, aki ilyen típusú intézményben dolgozik, vállalja, hogy az adott pedagógiai szemléletben jártasságot szerez. A jártasságot belső szakmai műhely keretein belül szerezheti meg, mely részleteit az adott intézmény pedagógiai programja, SZMSZ-e, valamint az éves munkaterve tartalmazza. A szakmai műhely munkáját dokumentálni kell. A dokumentáció jelenti az előzetes munkatervet, műhelymunka esetén jegyzőkönyvet, foglalkozások látogatása esetén a hospitálási naplót. A dokumentációk részletes kritériumait az intézmény az SZMSZ mellékleteként rögzíti.

b. Pedagógus alkalmazásának feltételei

Az alternatív iskolák előnyben részesítik a tartós személyes kapcsolatokat, az iskola alapelveinek és szemléletének mindenkori képviselőjét, a pedagógus környezetteremtő és facilitátori attitűdjét, valamint az alternatív pedagógiai tapasztalatokat. Ezért a köznevelési törvény 3. számú mellékletétől eltérő módon is alkalmazhatnak pedagógusokat, amennyiben

az alkalmazott rendelkezik pedagógiai szakképesítéssel, valamint további, az adott iskola pedagógiai programjában megfogalmazott elvárásnak – és a jelen kerettanterv kereteinek – megfelelő végzettséggel vagy tapasztalattal, továbbá az iskola szaktanári garanciát vállal a pedagógus munkájára.

c. Elfogadott pedagógus szakképesítések

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák az alsó tagozaton tanítói munkakörben alkalmazhatnak magyar vagy matematika szakos tanárt vagy gyógypedagógust is, ha az megfelel az alábbi követelmények mindegyikének (együttes feltétel):

- a tanár vagy gyógypedagógus az intézményben min. 3 éve teljes állású szaktanár és/vagy osztályfőnök;
- az iskola szakmai műhelyének legalább 3 éve aktív tagja;
- az osztályban egy másik tanító is a tanulók kötelező óraszámának legalább 50%-ában jelen van, és ezen felül a tanárral minimum heti 4 tanórát közösen tart, illetve folyamatosan mentorálja őt;
- a pedagógiai programban meghatározott módszertani, alternatív pedagógiai vagy szociális kompetenciafejlesztés-központú végzettségek valamelyikével rendelkezik.

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák az 5. és 6. évfolyamán bármilyen tanári munkakörben alkalmazhatnak tanítót vagy gyógypedagógust is, ha az megfelel az alábbi követelmények mindegyikének (együttes feltétel):

- a tanító vagy gyógypedagógus az érintett osztálynak az alsó tagozatán az adott tantárgyi területet minimum negyedik osztálytól tanította;
- az iskola szakmai műhelyének legalább 3 éve aktív tagja;
- a pedagógiai programban meghatározott módszertani, alternatív pedagógiai vagy szociális kompetenciafejlesztés-központú végzettségek valamelyikével rendelkezik;
- a szaktanári munkáját egy, a szaktárgynak a köznevelési törvény 3. számú melléklete szerint megfelelő végzettséggel rendelkező tanár felügyeli.⁷

⁷ A szaktanári felügyelet részletezése olvasható alább.

⁸ A szaktanári felügyelet részletezése olvasható alább.

⁹ A szaktanári felügyelet részletezése olvasható alább.

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák a 7. és 8. évfolyamán magyar vagy matematika tantárgyi tematikát feldolgozó, vagy több tantárgyi tematikát feldolgozó komplex foglalkozás megtartására alkalmazhatnak tanítót vagy gyógypedagógust is, ha az megfelel az alábbi követelmények mindegyikének:

- a tanító vagy gyógypedagógus az érintett osztálynak az osztályfőnöke;
- az iskola szakmai műhelyének legalább 3 éve aktív tagja;
- az érintett szaktárgyi területeket más évfolyamon már tanította;
- a pedagógiai programban meghatározott módszertani, alternatív pedagógiai vagy szociális kompetenciafejlesztés-központú végzettségek valamelyikével rendelkezik;
- az érintett szaktárgyi munkáját egy, a köznevelési törvény 3. számú melléklete szerint megfelelő végzettséggel rendelkező szaktanár felügyeli.⁸

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák minden évfolyamon testnevelő, vizuális kultúra vagy ének-zene tanári munkakörben, továbbá kézműves tevékenységek megtartására alkalmazhatnak tanítót vagy gyógypedagógust is, ha az megfelel az alábbi követelmények mindegyikének (együttes feltétel):

- a gyógypedagógus szomatopedagógus vagy konduktor végzettségű;
- az iskola szakmai műhelyének legalább 3 éve aktív tagja;
- a pedagógiai programban meghatározott módszertani, alternatív pedagógiai vagy szociális kompetenciafejlesztés-központú végzettségek valamelyikével rendelkezik;
- a szaktanári munkáját egy, a szaktárgynak a köznevelési törvény 3. számú melléklete szerint megfelelő végzettséggel rendelkező tanár felügyeli.⁹

A szaktantárgy szaktanári felügyelete azt jelenti, hogy a köznevelési törvény 3. számú melléklete szerint megfelelő végzettséggel rendelkező tanár az adott pedagógust az SZMSZ-ben előírtak szerint mentorálja, továbbá a tanulók haladását ellenőrzi. Az ellenőrzés során tanévenként legalább két érintett tanórán hospitál, a témazáró dolgozatok összeállításában és a kiértékelésben részt vesz, valamint tanévenként legalább egyszer részt vesz a diákok szóbeli beszámolóján, bemutatóján.

Amennyiben az iskola nem alkalmaz a köznevelési törvény 3. számú melléklete szerint megfelelő végzettséggel rendelkező tanárt, a mentorálást és a fentiekben megfogalmazott

ellenőrzést csak és kizárólag másik, ugyanezen kerettanterv szerint dolgozó alternatív iskolában dolgozó tanár végezheti.

Az alternatív iskolák eltérő szakmai specifikummal rendelkezhetnek, attól függően, hogy milyen módszertani bázisra építenek, és a személyiségfejlesztést milyen megközelítésben értelmezik. Következésképp különböznek abban is, hogy mely végzettséget preferálják, melyek kevésbé hangsúlyosak a speciális módszertannak, szemléletnek megfelelően. Ezért a pedagógiai programban az elfogadott módszertani, alternatív pedagógiai vagy szociális kompetenciafejlesztés-központú végzettségeket, továbbképzéseket pontosan nevesíteni kell. Ezeknek végzettségeknek összhangban kell lenniük a pedagógiai programban megfogalmazott alapelvekkel. A továbbképzésekre vonatkozó általános kritérium, hogy minimum 90 órás, akkreditált továbbképzés legyen, s az alább felsorolt területekre vonatkozzon:

- tanulásirányítás (kooperatív, differenciálás, tanulásmódszertan stb.)
- különböző részképesség-zavarok terápiájára alkalmas módszertanok
- művészeti nevelés (tánc, dráma, képzőművészet, stb.)
- tehetséggondozás
- személyiségfejlesztés

d. Belső képzések

A speciális szakmai kritériumoknak való megfeleléshez az intézménytől független, akkreditált pedagógiai továbbképzésen kívül szükséges a belső továbbképzésen való részvétel is. A belső továbbképzések rendjét az SZMSZ és más szakmai dokumentumok határozzák meg.

Belső továbbképzést meghívott szakember, vagy olyan, az intézményben dolgozó pedagógus vezethet, aki rendelkezik az alábbi feltételek valamelyikével:

- öt éves pedagógiai gyakorlat,
- speciális szakmai végzettség,
- az adott szakmai területen legalább 2 éves tapasztalat.

A belső továbbképzés dokumentációköteles. A dokumentumnak az alábbiakat tartalmaznia kell:

- a továbbképzés szakmai célját,
- a továbbképzés helyét,
- a továbbképzés idejét,
- a továbbképzést vezető pedagógus nevét és szakmai végzettségét,
- a továbbképzés anyagát,
- a részt vevők névsorát.

11. Az alternatív iskolák minőségbiztosítása

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák a magyar közoktatási rendszer szerves részeként biztosítják a tanulóknak az átjárhatóságot, szakmai munkájukhoz pedig garanciát nyújt a pedagógusaik felé képviselt magas szintű követelmény. Az elvárások szerinti működés további biztosítéka a minőségbiztosítási rendszer, melynek része az önértékelés, a partnerek visszajelzései és a részvétel külső mérésekben. A minőségfejlesztés modellje az alternatív kerettantervet alkalmazó iskolákban a Független Pedagógiai Intézet által kifejlesztett modellre épül, amelynek segítségével az egyes intézmények saját ütemezésük alapján tanúsítható minőségfejlesztési rendszert építenek ki. A minőségbiztosítási rendszer az aktuális elvárásokhoz igazítva folyamatosan változhat.

Az alternatív iskolák minőségpolitikája

a. Küldetés

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák nevelési programja és helyi tanterve

- a résztvevők partnerségére és aktivitására épít;
- olyan személyre szabott oktatást, nevelést valósít meg, amely tekintettel van az egyéni képességekre, a csoportok és közösségek érdekeire;

- a személyiségfejlődés támogatásának szerves részeként valósítja meg az ismeretközvetítést, szoros összhangban a szociális kompetenciák folyamatos fejlesztésével;
- a különböző sajátos nevelési igényű valamint a harmonikusan haladó és tehetséges tanulók együttnevelését valósítja meg, melynek során szükség szerint a tanulók egyéni haladási ritmusban tanulhatnak;
- a hagyományok gyökerein felnövő, élő közösséget;
- közös felelősségvállalást – nyitott iskolát;
- rugalmas, fejlődésre képes szervezetet, programot kínál partnereinek.

b. Értékek

- Nyitott, rugalmas, innovatív, fejlődésorientált módszerek
- Családias, elfogadó, befogadó, személyközpontú nevelés
- Biztonságos, a tanulók életkori sajátosságait, szükségleteit tiszteletben tartó tanulásszervezés
- Egyéni tanulási utak biztosítása
- Szorongásmentes légkör, egymást tisztelő kommunikáció
- Csoportra szabott témacsoportos (projekt) és kompetenciaalapú (tevékenységre alapozó és alkalmazható tudást nyújtó) oktatás
- Az ismeretek integrált, összefüggéseket megmutató, holisztikus szemlélete
- Az önismeretet és pozitív énképet, és a folyamatos önfejlesztést, önszabályzást szolgáló értékelés
- Változatos tanulásszervezési módok alkalmazása
- A pedagógusok többszintű, innovatív együttműködése

- A pedagógiai folyamatoknak alárendelt iskolai szolgáltató szervezet
- Kooperatív, többszintű, egyenrangú kapcsolat a szülőkkal
- Környezet- és egészségtudatos, hagyományőrző szemlélet
- Demokrácia, tolerancia, empátia, elfogadás, kooperáció
- Konszenzusra törekvő (asszertív) és szociálisan érzékeny magatartás
- A nevelőtestület és munkatársak hiteles, együttérző, non-direktív, feltétel nélkül pozitívan odaforduló, bizalomra építő attitűdje
- Átjárható, saját fejlesztésű és folyamatosan visszacsatolt alternatív program

c. Célok

A tanulók

- szeressenek iskolába járni;
- szorongásmentes légkörben teljesítsék a követelményeket és nyújtsanak a tőlük elvárható teljesítményt;
- alakuljon ki belső motivációjuk az ismeretszerzéssel kapcsolatban;
- tanuljanak meg tanulni;
- fejlődjön önszabályozó képességük;
- fejlődjön problémamegoldó gondolkodásuk és kreativitásuk;
- tegyenek szert megfelelő, reális önismeretre;
- tanulják meg az asszertív, együttműködő kommunikációt;
- fejlődjön elfogadó, befogadó attitűdjük;

- fejlődjön szociális érzékenységük, közösségi magatartásuk;
- tanuljanak meg konfliktust kezelni;
- sajátítsák el a demokratikus alapelveket.

A szülők

- tudhassák gyermeküket biztonságban;
- vegyenek részt, és működjenek együtt egyenrangú félként a pedagógusokkal az iskola által nyújtott formákban és fórumokon gyermekük nevelésében;
- vegyenek részt a család és iskola közötti megvalósuló érdemi, hatékony információáramlásban.

A munkatársak

- értsék meg és fogadják el, továbbá alkalmazzák kreatív módon az iskolai értékeket, célokat és feladatokat;
- az intézmény által nyújtott innovatív környezetben legyenek képesek együttműködésre és rendszeres, tartalmas kommunikációra;
- humánus, családi légkörben, méltó munkakörülmények között vállalják az arányos, és elviselhető, személyes kompetenciákra figyelmet fordító közös iskolai feladatokat;
- legyen igényük a szakmai megújulásra és aktívan kapcsolódjanak be az iskola innovatív, adaptivitásra törekvő munkájába;
- az intézmény alapelveivel összhangban valósíthassák meg saját szakmai céljaikat is.

Az iskola fenntartásának része

- az iskola jogi, gazdasági, és szakmai működésének legalitását biztosítani;
- a biztonságos iskola feltételeinek megteremtése és megőrzése;

- költséghatékony működtetés;
- funkcionális, jól működő épület fenntartása;
- megfelelő tanulói létszám és stabil csoportok kialakítása;
- megfelelően képzett és megfelelő létszámú munkatársak alkalmazása.

d. Feladatrendszer, folyamatok

Oktatási-nevelési folyamatok:

- a beiskolázás és továbbtanulás folyamatai;
- tervezési folyamatok (tanév rendje, tantárgyfelosztás, órarend, tanmenet, fejlesztési terv, projektterv stb.);
- tanórák, foglalkozások, tanórán kívüli tevékenységek, rendezvények folyamatai;
- a tanulók értékelésének folyamatai.

Támogató folyamatok:

- visszacsatolás folyamatai: iskolai önértékelés, pedagógusok értékelése, mérési-értékelési rendszer, minőségügyi rendszer működtetése;
- tanügyi és hivatali adminisztráció;
- gazdálkodás;
- PR, marketing;
- beszerzés;
- étkeztetés;
- üzemeltetés, karbantartás.

- a program implementációját célzó folyamatok (Pl. jó gyakorlatok fejlesztése, átadása, felsőoktatási gyakorlóhelyi feladatok vállalása, referenciainstanzményi státusz, pedagógus továbbképzések fejlesztése)

A jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák saját intézményi minőségirányítási programjukban (IMIP) részletezik és szabályozzák kulcsfolyamataikat, elkészítik folyamattérképüket.

e. Intézményi önértékelési és mérési-értékelési rendszer működtetése

- Pedagógusok, munkatársak értékelése
- Partneri igény, elégedettség, elégedetlenség és mérések
- A tanulói mérés-értékelés rendszere
- Intézményi önértékelés

Jelen alternatív kerettantervet megvalósító iskolák elkészítik saját értékelési és mérési-értékelési rendszerüket, és saját, az intézményre jellemző sajátosságok valamint mutatók mentén.

f. Minőségfejlesztési rendszer kiépítése és működtetése

Minőségfejlesztő tevékenység, csoport

Az alternatív iskolák működésének elengedhetetlen feltétele a pedagógusok rendszeres műhelymunkája, konferenciája. Az önfejlesztő iskolák sajátossága, hogy nevelő-oktató munkájuk során heti rendszerességgel találkozzanak, s konzultáljanak az egy tanulócsoporthban tanítók. A saját, egyedi pedagógiai program kidolgozásának, alkalmazásának, a közösségfejlesztésnek és a szociális kompetenciák fejlesztésének egyaránt előfeltétele a pedagógusok rendszeres és szoros együttműködése.

A pedagógiai műhelyek tevékenységébe illeszkedik be a minőségfejlesztésért felelős szakemberek illetve csoportok működése is, amit az egyes alternatív programot alkalmazó iskolák az SZMSZ-ben rögzítenek.

A minőségfejlesztési modell alappillérei

Alapvető megfeleléségi elvárás: az intézményi értékrend, célrendszer, valamint a szolgáltatás, vagyis az nevelés-oktatás koherenciája.

Az értékrend érvényesítése tekinthető az intézmény mozdítóerejének.

A célrendszer jelöli ki az intézmény cselekvési terét és irányát annak érdekében, hogy saját értékrendjét érvényesítse.

A szolgáltatás a célok elérését szolgáló cselekvéssort jelenti. Ez a cselekvéssor a gyakorlatban ún. folyamatokba rendeződik. Azaz a szolgáltatás az oktatási-nevelési és támogató folyamatok eredményeként áll elő.

A minőségfejlesztési modell kiépítésének lépései

1. Az intézményi küldetés, értékek, célok, kulcsfolyamatok és sikerkritériumok megfogalmazása, rögzítése.
2. A folyamatok koherenciájának megvalósítása, szabályozott és dokumentált működés.
3. A folyamatos fejlődés, adaptív működés megvalósítása a tervezés-cselekvés-ellenőrzés-intézkedés fázisait betartva (PDCA-ciklus).

A szociális kompetencia fejlesztésére épülő alternatív iskolák általános iskolai alsó és felső tagozatainak készült alternatív kerettanterve 2013. február 23-án készült el. A kerettantervet kidolgozó iskolák:

Bethlen Gábor Általános Iskola és Újreál Gimnázium Kincskereső Tagiskola, 1119 Budapest, Fogócska utca 6.

Carl Rogers Személyközpontú Óvoda, Általános Iskola, Középiskola és Alapfokú Művészeti Iskola, 1113 Budapest, Aga utca 10.

Humánus Alapítványi Általános Iskola, 1114 Budapest, Kanizsai utca 6.

Palánta Általános Iskola, 2085 Pilisvörösvár, Fő út 134.

Rákospalotai Meixner Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, 1155 Budapest, Tóth István utca 100.

A dokumentum *Kozák András* köznevelési szakértő szaktanácsai mentén került átdolgozásra.

Mellékletek:

1. sz. melléklet: A tantárgyi tematikák részletezéséről
2. sz. melléklet: A tantárgyi tematikában megjelenő speciális foglalkozások megnevezései és leírásai
3. sz. melléklet: A tantárgyi tematikában használt rövidítések
4. sz. melléklet: Az alkotók támogató nyilatkozata
5. sz. melléklet: tantárgyi tematikák részletezése
 - 5./1. Biológia-egészségtan
 - 5./2. Dráma és tánc
 - 5./3. Ének-zene
 - 5./4. Erkölcstan
 - 5./5. Fizika
 - 5./6. Földrajz
 - 5./7. Hon- és népismeret
 - 5./8. Idegennyelv
 - 5./9. Informatika
 - 5./10. Kémia
 - 5./11. Kompetencia fejlesztő foglalkozás
 - 5./12. Környezetismeret
 - 5./13. Magyar nyelv és irodalom
 - 5./14. Matematika
 - 5./15. Technika, életvitel és gyakorlat
 - 5./16. Természetismeret
 - 5./17. Testnevelés és sport
 - 5./18. Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek
 - 5./19. Vizuális kultúra

1. sz. melléklet

A tantárgyi tematikák részletezéséről

Kerettantervünkhöz mellékeljük a tantárgyi tematikák részletezését.

Az alternatív iskolák az átjárhatóság érdekében **a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyainak tematikáival dolgoznak**. Ez azt jelenti, hogy a kötelező foglalkozásokon oktatják a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyaiban megfogalmazott tematikai egységeket, tevékenységeket és ismereteket, tanítandó kulcsfogalmakat, fogalmakat, valamint a foglalkozásokon megjelenő tantárgyi oktatáshoz kapcsolódó nevelési/fejlesztési céljaik, fejlesztési követelményeik ezeknek megfelelnek, ahogy a fentiekben részleteztük, **négyéves ciklusokra összegezve**. (2. és 7. fejezet)

Az átláthatóság érdekében a mellékelt tematikai leírásokat a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyai szerint csoportosítottuk, és megtartottuk ezek táblázatainak szerkezetét, kibővítve oly módon, hogy **a megfelelő tematikai egységeknél megjelenjenek az iskolák által használt foglalkozásnevek**. Így egyértelműen beazonosítható, hogy melyik intézmény mely foglalkozás keretein belül oktatja a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyainak tematikáját.

A táblázatokban megjelenő „**A téma megjelenése az adott iskola tantárgyaiban**” oszlopokban az iskolákat nevük kezdőbetűivel jelöltük (H- Humánus Iskola, K- Kincskereső Iskola, M- Meixner Iskola, P- Palánat Iskola, R- Rogers Iskola), és ezek alá rendeztük a foglalkozásneveket.

A táblázatokban megjelenő óraszámok a rendeletben megjelent kerettanterv óraszámainak megfelelően tartalmazzák az adott tematikai egység feldolgozásához szükséges **minimális óraszámot az adott négyéves ciklusban**.

A tantárgyi tematikák részletezésében **a rendeletben kiadott tantárgyak mellett megjelenítjük a „Szabadon tervezhető órakeret”** részletezését is, hiszen ez az az órakeret, melyben hangsúlyosan megjelennek a kompetenciák, attitűdök, ismeretek, értékek, kiemelten a szociális kompetencia területén zajló fejlesztéshez kapcsolódó tevékenységek. Ez az órakeret óraszám tekintetében is hangsúlyos, hiszen tartalmazza a rendeletben kiadott kerettanterv tantárgyi tematikáinak szabadon tervezhető 10%-os órakeretét, valamint a rendeletben kiadott kerettanterv szabadon tervezhető órakeretét is.

A rendeletben kiadott kerettantervvel való tematikai egyezőségek miatt **a tantárgyi bevezetők nagy részét megtartottuk** a rendeletben megfogalmazottak szerint, illetve **azokat egészítettük ki** az alternatív iskolák szemléletéből adódó sajátosságokkal.

„*A fejlesztés várt eredményei*” táblázatokban megfogalmazottak a fentiekben részletezettek miatt a négyéves ciklusok végére koncentrálnak, de a törvénynek megfelelően megfogalmaztuk a kétéves ciklusok végén elvárt minimumokat is. (2. és 7. fejezet)

Az alternatív iskolák tanulóival szemben megfogalmazott speciális elvárások a „Szabadon tervezhető órakeret” részletezésében „*A fejlesztés várt eredményei*” táblázatban jelennek meg.

2. sz. melléklet

A tantárgyi tematikában megjelenő sajátos foglalkozások megnevezései és leírásai

(Fogalomértelmezés a szociális kompetenciák fejlesztésére épülő alternatív, alapfokú kerettanterv mellé)

1. Mindegyik iskolára jellemző speciális foglalkozások

Bár a jelen kerettanterv szerint dolgozó alternatív iskolák használják a hagyományos tantárgyi elnevezéseket a foglalkozások beazonosítására, ezek gyakran a hagyományos tanórákhoz képest komplexebb tematikát tartalmaznak (részletezésük megjelenik a tantárgyi tematikák részletezésében). Az iskolák a hagyományos elnevezésű foglalkozásokon túl sajátos foglalkozásokat is alkalmaznak, melyek nem köthetők kizárólag egy tantárgyhoz. A minden iskolára jellemző sajátos foglalkozások a közös szemléleti alapra, a szociális kompetenciák fejlesztésre és a tantárgyi komplexitásra épülnek.

Beszélgetőkör: A tanulók szabad kommunikációjára épülő foglalkozás, melyen a pedagógus eleinte vezetőként, később facilitátorként van jelen. A foglalkozások fókuszában a gyermekek önismerete és személyiségfejlesztése, a közösségfejlesztés, konfliktuskezelés és a szóbeli kommunikáció fejlesztése áll. Leggyakrabban ez a nap vagy a hét első vagy utolsó közös tevékenysége a csoportban. A nap- vagy hétkezdő beszélgetőkörön a pedagógus feszültségoldó, bizalmi légkört teremt és ráhangolja a tanulókat az előttük álló feladatokra. A záró beszélgetőkörök fő témája általában a lezáródó időszak értékelése. A beszélgetőkörökön felmerülő témák, gondolatok gyakran képezik feladatokat, projektek kiinduló pontját, szorosan kapcsolódnak a napi történésekhez, illetve a közös szabályalkotáshoz is. Az osztályfőnöki órák témájukban és gyakorlatukban gyakran azonosak a Beszélgetőkörrel. Amennyiben egy adott iskola külön osztályfőnöki órát is tart, úgy a Helyi Tantervben szabályozza ennek kereteit.

Projekt: A kerettantervünkben megjelenő Projekt elnevezés az ún. pedagógiai projekt módszereit alkalmazó foglalkozásokat jelenti. A pedagógiai projekt elemei: valamely összetett, komplex, gyakran a mindennapi életből származó téma; a témafeldolgozáshoz kapcsolódó célok, feladatok meghatározása, a munkamenet és az eredmények megtervezése; az eredmények prezentálása. A téma felvetése és a témával való foglalkozás a gyerekek

valódi önállóságán alapul, a pedagógusok, szakértők szerepe ennek az önállóságnak a segítése. Az egyes témák projektként való feldolgozása – a mindenkori pedagógiai folyamatnak alárendelten – egyedi jegyeket mutat. Az alternatív iskolák a pedagógiai projektek alkalmazása során a projektszerű témafeldolgozás különböző hangsúlyait alkalmazzák: van olyan tevékenység, amelynek fókuszában elsősorban az interdiszciplinaritás áll, máskor a projekteknek az önálló tanulói tevékenységet és kutatást, önszabályozást ösztönző hangsúlya a pedagógiai cél. Az egyes iskolákban Projekt névvel nevezett foglalkozások leírása alább olvasható.

Ünnep: Az alternatív iskolákban az ünnepek napjain a szokásostól eltérő napirenddel zajlanak a foglalkozások: a nap egészében, vagy felében az ünnep előkészítése, valamint ünneplés vagy megemlékezés zajlik. Mindezek a tanulók aktivitására épülnek, gyakorta egy-egy hosszabb időszakot átívelő projekt végeredményeként, produktumaként. Az ünnepek témanapként is értelmezhetők, melyeknek témája az adott ünnep maga.

Témanap, témahét: egy osztály, évfolyam, tagozat vagy az egész iskola közösségének közös tevékenységére alapuló munkaforma, projektos munkaszervezés, amely egyetlen multidiszciplináris téma közös feldolgozását, az ezzel kapcsolatos tapasztalatszerzést tűzi ki céljaként. (Pl.: Ökonap, Egészségnap)

2. Az egyes iskolákban megjelenő speciális foglalkozások

Az egyes iskolákban megjelenő speciális foglalkozások minden esetben az adott iskola pedagógusai által kidolgozott sajátos egyedi tematikával és/vagy szerkezettel rendelkeznek, melyek tükrözik az adott intézmény egyedi arculatát.

2.1. Humánus Iskola

Egészségnap: Témanap, melynek témája az egészséges életmód.

Kultúrkör: az ének-zene, az életvitel és a vizuális kultúra tematikáit feldolgozó komplex foglalkozás.

Cikluszáró: egy negyedéves időszakot lezáró foglalkozás.

2.2. Kincskereső Tagiskola

Kincskereső óra: a Kincskereső Iskola nevelőtestülete által kidolgozott játék-, és tevékenységközpontú foglalkozás, melynek fókuszában a gyermekek önismeret- és személyiségfejlesztése, a társas kapcsolatok, a különböző érintkezési formák tudatos gondozása áll. A különböző szintű iskolai közösségek építése, hagyományainak ápolása és továbbadása is fontos cél. Az egyéni és csoportos ismeretszerzési és tanulási technikák fokozatos tudatosítása, elsajátítása és gyakorlása; a családi és kulturális élmények megosztása, átadása - mind-mind a csoportok adottságaihoz igazodó, de tervszerűen elvégzendő feladata a kincskereső foglalkozásoknak.

2.3. Palánta Iskola

Évkör-mesék: Programsorozat, amelynek keretében gyermekek és felnőttek ősztől a nyár elejéig közösen emlékeznek meg az évkör jeles napjairól; hagyományörző szokások felelevenítésével. A programsorozat egy része kötelezően előírt a tanulók számára a tanév rendjében (Betlehemes előadás, Farsangi multság, Pünkösdi király választás vagy Betakarítás) a programok másik része szabadon választott és elsősorban a szülők szervezésére alapoz (Szent Mihály napi almaszüret és táncház, Márton napi lámpagyújtás, Adventi koszorúkészítés, Reggeli adventi éneklés, Nagyböjti játszóház)

Komplex természetismeret: tanóra jellegű foglalkozás az 5-8. osztályban, tartalmazza a természetismeret, biológia, fizika, földrajz, kémia tananyag tartalmakat, a 4 év alatt összesen 20 komplex témakör köré csoportosítva, spirális tananyag elrendezéssel, projektszerű megvalósításban. A komplex (koncentrált) tananyag tartalmaz a szövegértés és szövegalkotás és a matematikai kompetenciák fejlesztését és a gondolkodásfejlesztést célzó feladatokat is. A koncentrált tananyag szervezés időkeretet takarít meg minél több tevékenységközpontú foglalkozásra és a tapasztalati tanulásra.

Modul: A tananyag kisebb, önmagában koherens részei a modulok, melyek az egyes tanórák anyagánál általában nagyobb, de a tanterv egészénél kisebb egységek. A modulok a tananyag egészén belül, azzal összehangoltan saját, jól átlátható követelménnyel rendelkeznek, azonos

didaktikai elveket követnek. A modulok önmagukban koherensek, vagyis egy témakört, témát tartalmaznak. A moduláris tananyag felépítés lehetőséget teremt arra, hogy egyes ismereteket, fejlesztési követelményeket tömbösített óraszervezéssel valósítsunk meg, a tanév rendjében bizonyos hetekre csoportosítva. Más tartalmakat, modulokat pedig órakeretben elosztva tervezhetünk. Jellemzően ez a tananyag felépítés a Beszélgetőkörök és az Osztályfőnöki (Szín-tér) órák, a szociális kompetenciák fejlesztésének az alternatív iskolákban alkalmazott megoldása.

Projekt: A Palánta Iskolában a tantervi követelmények közel 60%-át projektek láncolatában tanítják. Az alsó tagozatos osztályokban napi 2-2 projektóra van, egy tanévben 7 vagy 8 3-4 hetes projektet szerveznek. A projekt témák között vannak állandóan visszatérőek, és osztály és tanítók által választottak egyaránt. A felső tagozatos projektek inkább projektorientált oktatásként definiálhatók, elsősorban, de nem kizárólag tantárgyi projektek.

Szín-tér: A Beszélgetőkörök órakeretben történő folytatása, a felső tagozatos osztályfőnöki órák tematikájának és órakeretének kibővítésével. A modulárisan kidolgozott témakörök tartalmazzák az erkölcsöt, etika, tanulásmódszertan, az egészségnevelés a gazdasági és pénzügyi ismeretek, a közlekedési ismeretek tartalmait; az önismeret, a szociális kompetenciák, a konfliktuskezelés, az életút építéshez szükséges kompetenciák fejlesztésére szolgáló tevékenységeket, valamint a nemzeti és hagyományörző ünnepek csoport és iskolai szintű tevékenységeit.

Terepgyakorlat (témahét): A komplex természetismeret tantárgyi program keretében a tanév elején vagy végén Nemzeti Parkokban, különböző élőhelyeken és tájegységeken folytatott célorientált vizsgálódás, projekt szervezésben 5-8. évfolyamok számára; szorosan kapcsolódva az egyes évfolyamokon tanult témakörökhöz saját fejlesztésű, a színhelyhez adaptált feladatlapok feldolgozásával. Célja a tapasztalati tanuláson keresztül a természettudományos gondolkodás- és szemléletmód fejlesztése; a hazai tájegységek és Nemzeti Parkok megismertetése.

2.4. Rogers Iskola

Csoportjáték: Az osztálykeretben zajló foglalkozás kiemelt célja az ön- és társismeret fejlesztése, valamint csoportépítés. A foglalkozást tartó pedagógusok (általában az

osztályfőnökök) a csoport aktuális állapotához vagy a csoport kérése szerint választják meg az egyes foglalkozások speciális céljait és az ehhez rendelt tevékenységeket. Felhasznált módszerek: dramatikus technikák, tréning-játékok, kooperatív feladatok.

Komplex tudomány: A 7. és 8. évfolyamon zajló, elsősorban a természettudományos tantárgyak, a történelem és a művészetek témáit körüljáró, komplex, módszereiben a kooperatív technikákra és az önálló (egyéni és csoportos) feladatmegoldásra, kutatásra és alkotásra épülő foglalkozás.

Kultúrkör: Az un. Kultúrkör foglalkozásainak keretében az alsó tagozaton az osztályok minden tanévben egy, a magyar és európai kultúra gyökereihez hozzátartozó kultúrkörrel ismerkednek meg. A Kultúrkör komplex foglalkozás, mely az adott kultúrkörből adódó tematika mellett magába foglalja a magyar, a környezetismeret, a vizuális kultúra és az ének-zene tematikájából az adott kultúrkörhöz kapcsolható részeket is.

Mestermunka: A Rogers Iskola felső tagozatán adott években a tanulók egy teljes tanéven át zajló egyéni projektmunkát, un. Mestermunkát készítenek. A projektmunka része az önálló kutatás, végeredménye egy írott dolgozat vagy egy alkotás. A projektek folyamatát és a végeredményeit a tanulók a tanév végén közönség előtt bemutatják. A Mestermunka elkészítési idejének egy része az iskolai órakeretbe, „Mestermunka” elnevezésű foglalkozásként is helyet kap. Ezeken a foglalkozásokon a tanulók pedagógus segítségét, mentorálást, valamint az iskolai eszközöket is igénybe vehetik a munkájukhoz.

Ökonap: Téma nap, melynek témája az ökológiai szemléletre épülő életmód. A Rogers Iskola Ökoiskola, így az Ökonap fontos fóruma az egész tanév alatt zajló ökológiai szemléletű tevékenységek bemutatásának. Az Ökonap gyakran külsősök (szakemberek, szülők, családok, környező lakosok) bevonásával kerül megrendezésre.

Projekt: A Mestermunkához hasonló, de rövidebb ideig tartó, egyéni projektmunkával zajló foglalkozás.

Szakkör: A Rogers Iskolában a Szakkör kötelezően választható tanóra-jellegű foglalkozást jelent. Célja kettős: egyrészt a választás, döntés, felelősségvállalás fejlesztése; másrészt egy, a tanuló által választott témában való elmélyülés. Egy adott Szakkört 5-7 hétre (periódus)

választanak a tanulók. A periódus elején minden Szakkör bemutatásra kerül. A tanulók ezután választanak, „szerződnek” a Szakkörökre, majd az ezt követő hetekben az adott Szakkörre kötelező foglalkozásként járnak. A különböző Szakkörökön készült alkotások az Ünnepeken kerülnek bemutatásra.

Témanap: A Rogers Iskolában a Témanap megnevezés azt a speciális Témanapot jelenti, melynek keretein belül egy adott témát különböző művészeti tevékenységekkel dolgoznak fel a gyerekek, vegyes korosztályú csoportokban. A Témanapnak meghatározott szerkezete van, mely kötelezően választható (szakkör-jellegű) és kötelező foglalkozásokból épül fel.

Természettudomány: A felső tagozat természetismeret, földrajz, biológia, kémia, fizika és ökológia tantárgyi tematikáit tartalmazó, gyakran komplex foglalkozás, mely az Ökoiskolává válás kapcsán került kidolgozásra.

3. sz. melléklet

A tantárgyi tematikában használt rövidítések

balesetvédelmi oktatás:

- balesetvédelmi okt.

beszélgetőkör:

- besz.kör

ének zene:

- ének

fizika:

- fiz.

földrajz:

- földr.

informatika:

- inf.

komplex természeti ismeret:

- komplex term. ism.

komplex tudomány:

- komplex tud.

környezetismeret:

- környezetism.
- körny.ism.

kultúrkör:

- kult.k.
- kult.kör

magyar nyelv és irodalom:

- magyar nyelv és irod.
- magyar ny. és irod.
- magyar
- magy.

matematika:

- mat.

néptánc:

- népt.

osztályfőnöki:

- oszt.főnöki

tanulásmódszertan:

- tan.módszertan

technika, életvitel és gyakorlat:

- techn.
- technika
- technika, életvitel és gyak.

természetismeret:

- term.i.
- term.ism.
- természetism.

természettudomány:

- term.tud.
- természettud.

testnevelés:

- testn.
- testnev.

történelem, társadalmi és állampolgári**ismeretek:**

- történelem.
- tört., társad.i és állampolg. ism.
- tört., társadalmi és állampolg. ism.
- történelem, társadalmi és állampolgári ism.

vizuális kultúra:

- viz. kult.
- viz.k.

4. sz. melléklet

Az alkotók támogató nyilatkozata

Alulírott iskolavezetők, a kerettanterv írói ezúton szeretnénk kifejezni az iskoláink fenntartói által benyújtott kérelem iránti támogatásunkat.

Ezen támogatásunkkal képviseljük iskoláink pedagógusi közösségeit, akiknek az évtizedeken át végzett szakmai munkája biztosította azt a háttérrel, melyből ez a kerettanterv megszületett.

Továbbá képviseljük azokat a családokat, akik az elmúlt sok év alatt, jelenleg, és reményeink szerint a jövőben is a mi iskoláinkba íratják gyermekeiket szemléletünk és alapelveink miatt.

Kérjük fenntartóink kérvényének kedvező elbírálását!

Dobos Orsolya
igazgató

**Rogers Személyközpontú
Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium,
Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási
Intézmény**

Lipták Erika
megbízott igazgató

**Rogers Személyközpontú
Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium,
Szakközépiskola és Alapfokú Művészetoktatási
Intézmény**

Andóné Nagy Katalin
tagiskola-vezető

Bethlen Gábor Általános Iskola és Újreál Gimnázium
Kincskereső Tagiskola

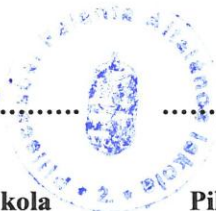

Szűtsné Lingár Agnes
igazgató

**Rákospalotai Meixner Általános Iskola és
Alapfokú Művészetoktatási Intézmény**

Esztergomi Katalin
igazgató

Piliscsabai Palánta Általános Iskola

Mayer Agnes
szakmai vezető

Piliscsabai Palánta Általános Iskola

Csirmaz Erzsébet
igazgató

Humánus Alapítványi Általános Iskola

Gulyás Beáta
igazgató helyettes

Humánus Alapítványi Általános Iskola